

Bir Antikçağ Okul— *Gymnasion*- Kütüphanesi: Nysa Kütüphanesi

Hüseyin Üreten¹

Uygarlığın gelişmesiyle paralel bir gelişme gösteren kütüphaneler, buldukları toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasına hizmet etmişlerdir. Ayrıca, kitap okuma alışkanlığı kazandırmış, milli değerleri tanıtmıştır. Kütüphaneler bu önemli görevleri koleksiyonlarının zenginliğiyle yerine getirmişlerdir. Kanımızca kütüphaneler, kültürel kalkınmada en önemli kurumlar olarak bilinen okullar kadar önemlidir.

Sümerler insanlığa hem tüm bilim alanlarında hem de kütüphaneler konusunda önderlik etmişlerdir: İ.Ö. 3000-2500 yıllarında Mezopotamya'da çivi yazısı, Mısır'da ise hiyeroglif yazısı, piktografik yazının geliştirilmesiyle biçimlenmişler, dolayısıyla yazılı belgelerin miktarının artmasına neden olmuşlardır. Belgelerin miktarı, ekonomik ve kültürel ilişkiler sonucu çoğalınca, onların korunup saklanmalarını gerektiren arşiv ve kütüphanelerin ortaya çıkması zorunlu olmuştur. Bu nedenle ilk arşiv ve kütüphane örneklerine sahip olan Eski Önasya uygarlıklarının, kültür yönünden daha sonra Batı'yı etkilemesi kütüphanecilik tarihi açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur.² Diğer bir deyişle, Mezopotamya ve Mısır'da kil tabletlerden oluşan kütüphaneler sahip oldukları uygarlığın barındırdığı diğer kültür unsurlarıyla birlikte Antikçağ Yunan ve Roma dünyasına geçmiştir. Dolayısıyla bu gelenek Batı dünyasında kütüphanelerin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

"Bir Antikçağ Okul—*Gymnasion*- Kütüphanesi: Nysa Kütüphanesi" başlıklı

¹ Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Üreten, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı (hureten@adu.edu.tr)

² Kendisi de çivi yazısı kullanma becerisine sahip ilk imparator olmakla övünen Kral Asurbanipal tarafından kurulan büyük Ninova Kütüphanesi'nde İ.Ö. VII. yüzyıla ait olmak üzere ortalama 300.000 tablet olduğu belirtilmektedir. Ninova ve kalıntıları hakkında bkz. Layard, 2000; ayrıca Yıldız, 2003, 13 vd.

bu çalışmada, Küçük Asya'da (Anadolu) Romalılar tarafından İ. S. II. yüzyılda inşa edilen ve çalışmalarımızın konusunu oluşturan '*Nysa (Sultanhisar) Kütüphanesi*', arkeolojik malzemeler başta olmak üzere eldeki diğer kaynaklarla birlikte bir bütün olarak değerlendirilecektir. Burada asıl amaç; antik Nysa kentindeki '*Gymnasion Kütüphanesi*' (Okul Kütüphanesi) ile ilgili tarih, arkeoloji ve kütüphanecilik yönünden bilgilerin topluca sunulmasıdır. Çünkü Nysa'daki Gymnasion Kütüphanesi, Batı dünyasında kütüphanelerin kurulmasına zemin hazırlayan antikçağ Roma uygarlığı eyaletlerinde ve Roma İmparatorluğunun çeşitli kentlerinde kurduğu gymnasion kütüphanelerinin en önemlilerinden biridir.³

'Antikçağ Nysa Okul —Gymnasion- Kütüphanesi'nin kuruluş amacının daha iyi anlaşılabilmesi için Roma ve eyalet politikası hakkında genel bir bilgi vermek gereklidir.

İ.Ö. 21 Nisan 753 (?) yılında küçük bir köy olarak kurulan Roma, Anadolu'dan geldikleri tahmin edilen Etrüskler tarafından epeyi uzun bir zaman yönetilmiştir. Ancak, Etrüsklerin güçten düşmesiyle Romalılar, yedinci ve son Etrüsk kralı Tarquinius Superbus'u kovarak Cumhuriyet idaresini getirmişlerdir.

İlk önceleri krallar tarafından idare edilen Roma'nın sınırları Cumhuriyet döneminde —İ.Ö.510/9 — 31/30- çok genişlemiştir: İ.Ö.III.yüzyılda Romalılar önce İtalya yarımadasına hakim olmuş, daha sonra Kuzey Afrika'daki Kartacalılar ile giriştikleri Kartaca Savaşları'nı da kazanarak Kuzeybatı Afrika'yı Roma'ya bağlamışlardır. Gittikçe güçlenen Romalılar sırasıyla Batı Sicilya (İ.Ö.241), Sardinya-Korsika (İ.Ö.238) ve İspanya (İ.Ö.201) eyaletlerini kurarak Batı Akdeniz havzasının tek siyasal gücü olmuşlardır. Genişlemesini sürdüren Roma, Doğu Akdeniz'e yönelerek İ.Ö. 149-146 yılları arasında süregelen III. Kartaca Savaşı sonunda Kartaca'yı tamamen yok etmiş ve yerine Afrika eyaletini (İ.Ö. 146) kurmuştur. Aynı yıl, doğuda da önemli bir ticaret gücü olan Korinthos'u tahrip ederek Makedonya eyaletini kurmuştur.⁴

³ Roma'nın Küçük Asya eyaletinde kurduğu gymnasion —okul- kütüphanelerinden biri de Halikarnassos (Bodrum) Kütüphanesi'dir. Roma'nın eyaletlerde kurduğu gymnasion kütüphaneleri hakkında bkz. Yıldız 2003, 279-286.

⁴ Roma tarihi hakkında bkz. Demircioğlu, 1993.

Roma'nın tümüyle Doğu Akdeniz bölgesine yöneldiği böyle bir zamanda, Batı Anadolu'daki Hellenistik Pergamon (Bergama) Devleti'nin son kralı III.Attalos'un da ülkesini veraset yoluyla Roma'ya bıraktığı görülmüştür.⁵ Böylece Roma, Attalos'un İ.Ö. 133 yılındaki ölümünden birkaç yıl sonra —İ.Ö. 129- eski Pergamon krallığının toprakları üzerinde Anadolu'daki ilk eyaletini, '*Provincia Asia*'yi (Asya Eyaleti) kurmuştur.⁶

Nysa şehri, Aydın-Denizli karayolu üzerinde ve Aydın'ın 30 km doğusunda bulunan Sultanhisar ilçesinin 3 km kuzeybatısında, Lydia-Karia sınırı yakınlarında yer almaktadır. Nysa'nın bulunduğu Karia bölgesi, İskender'in ölümünden sonra Seleukoslar Krallığı'na (Suriye Krallığı) bağlanmış, daha sonra da İ.Ö. 180 tarihinde Pergamon Krallığı'nın yönetimi altına girmiştir. Pergamon'un son kralı III. Attalos'un krallığını vasiyet ederek Roma'ya bırakışı, Karia bölgesinin de Roma egemenliği altına girmesine neden olmuştur (İ.Ö. 133). Daha sonra Roma'nın Pergamon topraklarını bir Asya Eyaleti konumuna getirmesiyle Karia bölgesi bu eyaletin bir parçası olmuştur (İ.Ö. 129).

Karia bölgesinin önemli kentlerinden olan Nysa'nın, ne yazık ki tarih olaylarını etkileyecek kadar kendine özgü bir tarihe⁷ sahip olmadığı söylenmektedir. Ancak kentin muhtemelen Roma yönetimine geçtikten sonra önemli bazı tarihsel olaylara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Çünkü, 1990 yılından başlayarak Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Ankara

⁵ Roma Devleti ile Pergamon Krallığı arasındaki ilişkiler hakkında bkz. Üreten, 1999, 79-103.

⁶ Asia eyaletini Anadolu'da İ.Ö. 101'de Cilicia, İ.Ö.74'de Bithynia, İ.Ö.63'de Pontus-Bithynia aynı yıl yeniden organize edilen Cilicia ve İ.Ö.25 yılında Galatia izleyerek bu eyaletlere daha sonra İ.S.17'de Cappadocia, İ.S.43'de Lycia-Pamphylia da katılacaktır. Anadolu'daki Roma eyaletleri hakkında bkz. Kaya, 2005, 11-30.

⁷ Nysa'nın kuruluşu ve erken tarihçesi konusunda çok sayıda öyküler bulunmaktadır. Kent hakkındaki bilgilerimizin çoğu antikçağ yazarlarına —Amasyalı Strabon (İ.Ö.64-İ.S.19) ve Byzantiumlu Stephanos (İ.S.6.y.y.'da yaşamış)- dayanmaktadır. Kent, mevcut bilgiler ışığında, bir Seleukos kolonisi olmadan önce Yunanistan'daki Sparta'dan gelen üç kardeşten Athymbros tarafından kurulmuş Athymbria adıyla bilinen önemli bir Karia yerleşimidir. İ.S.II.yüzyılda yaşayan Appianos'tan anlaşıldığına göre de Suriye Krallığı'nın Maiandros Irmağı havzasında yeniden yerleşilen önemli kolonilerden biri olarak Nysa adını almıştır. Sonuç olarak Roma İmparatorluk dönemine kadar Nysa kentinin tarihine ilişkin çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bkz. İdil, 1999, 11-31.

Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı'ndan Prof.Dr. Vedat İdil önderliğinde sürdürülen arkeolojik kazılar sonucunda ortaya maddi kültür kalıntıları çıkarılmıştır. Çıkarılan bu maddi kültür varlıkları, Nysa'nın antikçağda büyük bir öneme sahip olduğunu kanıtlamıştır.⁸

Nysa antik kentindeki yapı kalıntıları incelendiğinde, yapı kalıntılarında biri 'Kütüphane'dir.⁹ Yaşamının bir kısmını bu kentte geçirmiş olan ünlü coğrafyacı Amasyalı Strabon¹⁰ bu kütüphaneye ilişkin hiçbir konuya değinmemiştir.

Gymnasion Kütüphanesi ile ilgili detaylara girmeden önce Eski Yunan ve Roma kentlerini tamamlayan en önemli öğelerden biri olan *gymnasion* hakkında kısa bir bilgi vermek yararlı olacaktır. Eskiçağda, hemen hemen her eski Yunan kentinde *gymnasion* bulunurdu. Eski Yunan ve Roma'da erkek çocukların düşünsel ve bedensel yönden eğitildikleri, öğrenim gördükleri ve spor etkinliklerinde (*koşu, boks, güreş...v.s*) buldukları yapı komplekslerine *gymnasion* denilmektedir.¹¹ Başlangıçta bu *gymnasion*ların yapıları küçük çapta idi. İ.Ö. IV. yüzyılda kentin dışında olan *gymnasion*lar, zamanla kentin içinde yer almaya başlamışlardır. *Gymnasion*lar'da soyunma, yağlanma, yıkanma, dersane ve bekleme odaları olarak kullanılmak üzere bazı meydanlar vardı. *Gymnasion*lar özellikle İ.Ö. IV. yüzyıldan itibaren Hellenistik dönemde kendilerine özgü bir yapıya kavuşmuşlardır. Kent halkının eğitiminin yapıldığı

⁸ Prof. Dr. Vedat İdil'e göre Nysa'da 1990 yılına değin uzun süreli sistematik bir kazı yapılmamıştır. Daha önceleri kısa süreler içerisinde yürütülen topografya ve kazı çalışmaları ilk olarak —Albay Walther v. Diest, Dr.Heinrich Pringsheim ve Konrad Graefinghoff- Almanlar; 1921 yılında Yunanlılar; 1960'lı yıllarda İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. 1980'li yıllarda Aydın Müzesi Müdürlüğü bir kazı daha yapmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, 1990 yılından itibaren Kültür Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr.Vedat İdil önderliğinde bilimsel kazı çalışmaları sürdürülmektedir. Bkz. İdil, 1999, 31vd.

⁹ Strabon tarafından değinilmeyen kentteki yapı kalıntılarında biri de 'Roma Hamamları'dır. Bkz. İdil, 1999, 71vd.

¹⁰ İ.Ö.64-İ.S.19 yılları arasında yaşayan Amaseialı (Amasya) coğrafyacı ve tarihçi Strabon, Roma'da öğrenim görmüş ve Küçük Asya, Mısır, Hellas, Aithiopia, Armenia, Suriye ve Sardinia'da uzun inceleme gezileri yaparak tüm Akdeniz dünyasını yakından tanımıştır. Yazara asıl ününü kazandıran eseri, bazı eksiklikleriyle zamanımıza kadar gelmeyi başaran 17 kitaplık *Geographika'dır*. Eserin 12. ve 14. kitapları Küçük Asya (Anadolu) ile ilgilidir. Yazar bu eserinde yaşamının büyük bölümünü geçirdiği Nysa kenti hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Bkz. Strabon, XII. 8, 17; XIII. 4. 14; XIV. 1. 42 - 48; XIV. 2. 29.

¹¹ *Gymnasion* (*to gymnasion*) kelime olarak anlamı 'çıplak' olan *gymnos* 'tan' türemiştir. Avrupa dillerinde lise eğitimin yapıldığı yer için kullanılan *gymnasion* 'kelimesi de buradan gelmektedir. Bkz. Saltuk, 1997, 71vd; Oehler, 1970, 1969-2004.

yerler olarak kullanılmaya başlanmıştır ve hemen her Hellen kentinin kendine özgü bir gymnasionu olmuştur.

Romalılar, yukarıda belirtildiği gibi, Hellenistik kültürden geniş ölçüde etkilenmişler ve pek çok konuda onların eserlerini örnek almışlardır. Tabii ki Romalıların Hellen kültüründen etkilenmeleri kütüphanecilik alanında da ortaya çıkmıştır. Roma'da pek çok imparator bilim ve kültüre önem vermiştir. İmparatorluk döneminde Roma'da, Hellenistik örneklerden esinlenerek, yüksek okullarla birlikte kütüphaneler de kurulmuştur. Böylece İmparatorluk döneminde Roma kültürü ve kurumları Roma eyalet ve kolonilerine de girmiştir. Buna bağlı olarak okul ve kütüphaneler Roma'nın eyalet ve kolonilerinde de görülmüştür. Ancak, eyaletlerde kurulan kütüphaneler Roma'da bulunanlardan farklılık göstermektedir: Eyalet kütüphanelerinde Yunan ve Latin bölümleri birbirinden ayrılmıştır.

Şimdi Nysa'da bilimin ve edebi çalışmaların gelişiminde; Nysa'nın bir kültür merkezi olmasında, kısacası Nysa'nın antikçağ Anadolu'sunun en önemli kültür kentleri arasında baş sırada yer almasında *Gymnasion Kütüphanesi'nin* büyük bir payı vardır. Kütüphane bilimsel ve edebi gelişmelere de ışık tutmuştur.

Eldeki yazılı ve yazısız kaynaklar, Roma'nın Küçük Asya eyaletindeki Nysa antik kentinde kurduğu kütüphanenin incelenmesi için yeterlidir. Özellikle kütüphanede 1907 yılından başlayarak halen devam etmekte olan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan tüm sessiz kalıntılar, kütüphanenin kent içindeki konumunu bize açıkça göstermektedir.¹²

Nysa'da yaşamış ve eğitim görmüş olan ünlü antikçağ coğrafyacısı Strabon, Nysa'da, Menakrates ve oğlu Aristodemos ile Pompeius'un öğretmeni Sostratos

¹² İlk olarak 1907 ve 1908 yıllarında Almanlar—Walther von Diest ve kazı ekibi-tarafından yapılan kısa süreli kazılarda kütüphanenin bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. 1995 yılından itibaren bilimsel arkeolojik kazılara başlanan kütüphane alanında Freiburg Albert-Ludwig Üniversitesi, Arkeoloji Enstitüsü öğretim üyeleri tarafından da ilk kez kazı ve restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Nysa Kütüphanesi'nin Kazı Raporları hakkında bkz. <http://www.nysaandacharaca.com>

gibi birçok ünlü kültür adamının yetiştiğini yazmıştır.¹³ Öyle anlaşılıyor ki, Nysa'daki en önemli eğitim tesislerinden biri olan bu kütüphane yapısının kalıntıları, Amasyalı olduğu herkes tarafından bilinen ancak eğitimini Nysa'da yaptığından kimsenin haberi olmayan Strabon'un verdiği bilgileri desteklemektedir. Kütüphane, antik kentin gymnasium'unun yaklaşık 150 m kuzeyinde, tiyatronun ise batısında yer almaktadır.

Kazıların ortaya koyduğu önemli bilgilerden biri de Nysa'daki kütüphane yapısının, Ephesos'taki (Efes) ünlü Celsus Kütüphanesi'nden sonra Anadolu'daki en iyi korunmuş durumda olan ikinci antikçağ kütüphanesi olmasıdır.¹⁴

1907 ve 1908 yıllarında Alman Walther von Diest tarafından gerçekleştirilen kütüphane alanındaki kısa süreli kazılar, yazık ki, '*Antikçağ Nysa Kütüphanesi*' hakkında kesin sonuçlara varılabilecek yeterli kanıtları ortaya çıkaramamıştır. Oysa, Prof. Dr. Vedat İdil'in sık sık ifade ettiği gibi, her geçen gün çökme tehlikesi gösteren yapının bir an önce kazılması, Anadolu'daki Roma çağı kütüphaneleri için yeni bilgiler ortaya koyması açısından çok önemlidir.

Antikçağın büyük düşünürlerinin bir buluşma merkezi durumunda olan Nysa antik kentinde gerçekleştirilen kazılar ve özellikle son yıllarda kütüphanenin yer aldığı alanda yapılan arkeolojik kazılar sonucunda, Nysa Kütüphanesi'nin tipi, mimari süslemesi, fonksiyonu ve kapasitesi gibi konulara ilişkin önemli bilgilere ulaşılmıştır:

Kütüphanelerin günümüzde olduğu gibi eski çağlarda da çeşitli amaçlar göz önüne alınarak kurulmuş oldukları ve kendi aralarında farklı türler gösterdikleri bilinmektedir. Nysa'daki kütüphanenin gymnasium'un yaklaşık 150 m kuzeyinde yer alması bu kütüphanenin gymnasium'a hizmet ettiğini, dolayısıyla

¹³ "Nysa 'da doğmuş olan ünlü kişiler şunlardır: Panaitos 'un en iyi öğrencilerinden olan stoik filozof Apollonios, Aristarkhos 'un öğrencisi olan Menekrates ve onun oğlu Aristodemos. Ben gençken ve Aristodemos 'un yaşlılık çağında, onun bütün derslerine Nysa'da devam etmişim. Aristodemos'un kardeşi Sostratos ve diğer bir Aristodemos ve Büyük Pompeius'u yetiştirmiş olan yeğeni, önemli gramerciler olduklarını kanıtlamışlardır..." Strabon, XIV.1.48.

¹⁴ Ephesos'taki Celsus Kütüphanesi hakkında bkz. Üreten, 2005, 255-260.

da yapının niteliği ve örgütlenmesi bakımından bir '*Gymnasion Kütüphanesi*' olduğunu göstermektedir. Kent tarihine bakıldığında İ.S.'ki ilk III yüzyılda, yani Roma İmparatorluk Devri'nde, Nysa'da neler olduğu konusunda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak, Nysa kütüphanesi, tipolojik olarak düşünüldüğünde olasılıkla İmparator Hadrianus döneminde, yani İ.S. II. yüzyılda—*İ.S. 120-140*-yapılmış olmalıdır. Demek ki eyalet düzeyinde gymnasion kütüphanelerinin kurulmasına ilişkin usuller bu örnekte olduğu gibi bilim ve kültüre önem veren Roma İmparatorlarıyla yakından bağlantılıdır. İlginç bir yapı biçimine sahip olan Nysa Kütüphanesi'nin mimarisi ise aşağıda açıklanmaktadır.

Kütüphane, yapı tarzı olarak Ephesos'taki Celsus Kütüphanesi'ne benzemektedir. İki katlı Nysa kütüphanesinin salonunda, doğu ve batı yan duvarlarında kalın *pilastrlar*** vardır. Bunların arasında ise eşit aralıklarla üçer *niş**** bulunmakta ve her birinin iki ya da üç kat halinde devam ettiği düşünülmektedir. Ayrıca dış duvarlarla kalın iç duvarlar arasında, üstü kemerli koridorların salona dönük tarafında gene içlerinde kitap ruloları konulduğu düşünülen nişler yer almaktadır. *Apsis***** ise girişin karşısındaki kuzey duvarında olup dikdörtgen şeklinde bir çıkıntı yapmıştır.¹⁵

2002 yılına ilişkin kütüphane kazı raporunda ortaya çıkarılan kütüphanenin yeni planına göre okuma salonu 13.40 x 8.70 m ölçülerinde olup, bu zamana kadar tahmin edilmiş ölçülerden daha küçüktür. Ayrıca, kitap rulolarının konulduğu düşünülen üst üste rafların ise, Ephesos Kütüphanesi'ndeki gibi çepeçevre devam etmediği, yalnızca iki duvarda bulunduğu anlaşılmıştır.

Nysa kütüphanesi de çağının kütüphaneleri gibi pencereler ile aydınlatılmıştır. Kütüphanenin kuzey duvarlarındaki bu pencereler, birinci katın döşeme seviyesinin alt yarısında kalmaktadırlar. Ephesos'taki kütüphanenin pencerelerine benzemekle birlikte burada iki adet pencere bulunmaktadır.¹⁶

** *pilastr*: Dikdörtgen planlı ve bir yanında duvara bitişik taşıyıcı sütun.

*** niş: Çeşitli amaçlarla duvarda yapılan çoğunun üstü kemerli hücre, göz ve benzerine verilen genel ad.

**** *apsis/apsid*: Romalıların yapı dışına taşan yarım daire şeklindeki gözlerle verdikleri ad.

¹⁵Kütüphane mimarisindeki iç düzen ve bu düzene bağlı bölümler için bkz. Yıldız, 2003, 353-359; Kütüphane kazı raporları hakkında ise bkz. <http://www.nysaandacharaca.com>

Arkeolojik araştırmalar sonucunda Nysa kütüphanesi ön cephesinin de Pergamon kütüphanesinde olduğu gibi güneye baktığı anlaşılmıştır. Oysa birçok antikçağ kütüphanesinin ön cephesi, sabah ışığına gerek duyulmuş olmasından dolayı doğuya bakmaktadır.¹⁷

Kütüphanelerde bulunan kitapların nemden korunması için antikçağ kütüphanelerinde çeşitli çarelere başvurulmuştur. Kitapları korumak için Vitruvius'un görüşünden başka çareler de uygulanmıştır. Tıpkı Pergamon ve Ephesos kütüphanelerinde olduğu gibi Nysa kütüphanesinde de çift duvar yapılmış, iç duvar ile dış duvar arasında dar bir geçit oluşturulmuştur. Papirüs ve parşömenlerin geceleri küflenmesini önlemek amacıyla, bu geçitler sabahları havalandırılmış ve nemlenmenin önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹⁸

Antikçağ kütüphanelerinin diğer yapılar gibi süslenmiş oldukları da bilinir. Özellikle Roma'nın özel kütüphanelerinde Plinius Varro'nun, ünlü kişilerin büstlerini kütüphanelere yerleştirerek onların gözden kaybolmalarını önlediğini ve böylece kütüphaneyi de süslemiş olduğu belirtilmektedir. Roma'nın eyalet kütüphanelerinde de aynı süslemelere rastlanmaktadır. Nysa kütüphanesinin giriş kısmında yer alan kuzey duvarındaki dikdörtgen şeklindeki çıkıntılı nişte anıtsal (kolosal) bir heykelin bulunduğu sanılmaktadır.¹⁹

Kütüphane içinde bulunan birçok renkli mermer parçadan dolayı yapı duvarlarının ve tabanın, renkli mermer levhalarla kaplanmış olduğu görünmektedir.²⁰

Kısacası, Nysa'daki Gymnasion Kütüphanesi'nde korunan mimari bezemelerin, Hadrianus Dönemi'nde (İ.S. 120-140) yapılmış olduğu söylenebilir. Yukarıda belirtilmeye çalışıldığı gibi, yapı tipolojik olarak Ephesos'taki Celsus Kütüphanesi ile ilişkilendirilmektedir.

¹⁶ Yıldız, 2003, 369.

¹⁷ Bkz. Yıldız, 2003, 372, d.n.1576.

¹⁸ Karş. Yıldız, 2003, 369, d.n.1550 ve 370, d.n.1551.

¹⁹ Yıldız, 2003, 365-368, d.n.1531.

²⁰ <http://www.nysaandacharaca.com> (2002 Nysa Kütüphanesi Kazı Raporu).

Sonuç olarak; Roma'nın İmparatorluk Dönemi'nde ve Küçük Asya eyaletinde yer alan Nysa kentinde kurulan Gymnasion Kütüphanesi'nin incelenmiş olması hem kütüphanecilik tarihi hem de kültür ve bilim tarihi açısından yarar sağlamıştır. Bu sayede günümüz okul kütüphanelerinin ilk adımlarının antikçağda atıldığı da anlaşılmıştır.

Gymnasion'un yakınında kurulan bu kütüphane, Nysa'nın bilim ve edebiyat alanında gelişmesine ve dönemin en önemli kültür kentleri arasında yer almasına neden olmuştur. İmparator Augustus'un çağdaşı sayılan ünlü coğrafyacı Strabon ile birlikte birçok antikçağ düşünürünün buluşma merkezi haline gelen antik Karia bölgesinin antik Nysa kentinde, böyle bir kütüphanenin bulunması normaldir.

Kaynakça

- İdil, V. (1999). *Nysa ve Akharaka = Nysa and Acharaca*. İstanbul: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Kaya, M. A. (2005). Anadolu'da Roma eyaletleri: sınırlar ve Roma yönetimi. *A. Ü. DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXIV, 11-30.
- Layard, A. H. (2000). *Ninova ve kalıntıları* (Z.Avşar, Çev.). İstanbul: AVESTA.
- Oehler, J. (1970). Gymnasiarkhos. *RE (Paulys Real Encyclopadie der Classischen Altertumswissenschaft)*, VII, 1969-2004.
- Strabon (2000). *Geographika: antik Anadolu coğrafyası (Kitap:XII-XIII-XIV)*. (A.Pekmen, Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Saltuk, S. (1997). *Arkeoloji sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Üreten, H. (1999). *Hellenistik dönemde Pergamon Krallığı ve Roma Devleti ile ilişkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Üreten, H. (2005). Onursal amaçlı kütüphane: Celsus. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(2), 255-260.
- Yıldız, N. (2003). *Antikçağ kütüphaneleri: kalıntılar ve edebi kaynaklar ışığında*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

